

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים פרשת בשלח

"וַיֵּשֶׁב הָיִם לְפָנֹת בְּקָר לְאִיתָנוּ" - מאמר א

"וַיֵּשֶׁב הָיִם לְפָנֹת בְּקָר לְאִיתָנוּ" וגו', וכ"ה בשוחר טוב בהדיא גבי היס ראה וינוס" (תהלים קיד ג), עכ"ל. [בשוחר טוב (שם) דבר אחר היס ראה וינוס, לא היה רצה ליקרע, למה שהיו ממרים, אמר הם ממרים ואני אקרע, שנאמר "וימרו על ים בים סוף" (תהלים קו ז) ע"כ].

א- **בר"א מזרחי** (שם) בד"ה לאיתנו לתקפו הראשון, לא לתקפו שתם, דאטו עד השתא לאו בתקפו הוה, עכ"ל.

ובגור אריה (שם) בד"ה לתקפו הראשון. דהרי "וישב" כתיב, ומאי "וישב" שייך, אלא פירושו ששב לתקפו הראשון, עכ"ל.

וכן הוא ברבינו בחיי (שם) בד"ה לפנות בקר לאיתנו, ע"ד הפשט לאיתנו לשון תוקף וכת, כלשון "איתן מושבך" (בלק כד כא) כלומר לכוחו הראשון עכ"ל.

ב- **בבראשית רבה** (ה ה) אמר ר' יוחנן תנאין התנה הקדוש ברוך הוא עם היס שיהא נקרע לפני ישראל הדא הוא דכתיב "וישב היס לאיתנו" לתנאו שהתנה עמו, ע"כ.

ובספר פרקי משה (אבות פ"ה מ"א), כי בזה יתבאר מאמר רבותינו ז"ל (שמות רבה כא ו) בפסוק "וישב היס לפנות בוקר לאיתנו" וכו' דהיינו לתנאו הראשון וכו'. שהוא קשה הישוב, יען מביא ראה לתנאו עם היס שנקרע, מפסוק שמדבר במה שקרה אחר הקריעה. אך הנכון הוא, כי מה ששב היס לשמור תנאו הראשון, רוצה לומר, ששב לשמור התנאי להתקרע כאשר יצטרך פעם אחרת, כמו שהיה קודם שנקרע, כי בעודו קרוע, לא יאמר היותו שומר תנאי, שכבר השלים תנאו. אך כששב כמו שהיה קודם, יצדק בו ששב לשמור תנאו, ומזה הוכיח שהיה לו תנאי קודם שנקרע, כיון שאומר שחזר לשמור תנאו כו', והוא ק"ל, עכ"ל.

ובפי' מהר"י (על המדרש שם) בד"ה א"ר יוחנן תנאים התנה, ע"י שמות רבה (כא ו) ושם פירשתי שהתנאי היה כשברא אותן שכל זמן שיצטרכו ישראל יקרע לפניהם, ועל תנאי זה חזר היס שכשיצטרכו עוד הפעם לעתיד יקרע לפניהם. וזהו וישב היס לפנות בקר לאיתנו שהול"ל וישב כו' כשהיה, ע"כ דורש עפ"י מדה כי ומדת ממעל א"ת לאיתנו אלא לתנאו, עכ"ל.

ולמהתבאר בדבריהם מתפרש שפיר מה שאמר ר' יוחנן תנאין בלשון רבים, מכיון שהוא מכוון על קריעת ים סוף וגם על תנאי לכשיצטרכו עוד פעם שיקרע לפניהם.

ג- **באור החיים** (שם) בד"ה לאיתנו. רז"ל אמרו (מדרש רבה בראשית ה ה) לתנאו הראשון. וקשה לי לדבריהם אין זה מקום התנאי, אלא בשעת החלוקה שם יזכיר תנאי זה. ואולי כי יודיע הכתוב כי אחר ששב אז ידע שהוא תנאי שהתנה עמו ה' ולא גזירת כליונו או הגעת צביונו להבטל מהעולם, וכו', עכ"ל.

ובפי' ידי משה (על המדרש בראשית שם) בד"ה וישב היס לאיתנו אמר ר"י תנאי התנה הקב"ה עם היס וכו', וקשה למה נאמר התנאי בשעת ששבו המים ולמה לא בשעת הקריעה. וי"ל דאיתא גבי ר' פנחס בן יאיר שאמר לנהר גינאי חלוק לי מימיד ואם לאו גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם. ומסתמא היה התנאי שהתנה הקב"ה עם היס ג"כ הכי שאם לא יקרע לא יעברו כו', וא"כ הכי פירושו "וישב היס לאיתנו" פי' מכח שקיים התנאי דאל"כ לא היה בו מים כלל כתנאי שהתנה ר' פנחס בן יאיר ודו"ק ואח"כ מצאתי בספר יפה עינים תירוץ זה, עכ"ל.

ד- **שם באור החיים** בד"ה לאיתנו וכו', וצריך לדעת אופן התנאי אם היה ליוצאי מצרים אם כן למה נרעש בפעם הזאת כמאמרם ז"ל (מדרש רבה בשלח כא ו) שהתריס כנגד משה ואמר לו אין אני נקרע מפניך שאני נבראתי ביום ג' ואתה נבראת ביום ששי וכו' עד שנטה ה' ימינו לימין משה דכתיב "מוליד לימין משה" (ישעיה סג יב). ועוד רואני כי ליחידי סגולה היה נקרע בעל כרחו, כמעשה הובא בחולין (ו ב) ברבי פינחס בן יאיר וכו', מה כוחו של ר"פ בן יאיר עליו השלום להתגבר על מעשה בראשית וכו', עכ"ל.

בפי' יפה תואר (על המדרש שם) בד"ה אינו אומר ויקרע היס כו', הובא כאן לפרש מה שכתב שם "הירדן יסוב לאחור", וכדאיתא בשוחר טוב (תהלים קיד) כיון שראה הירדן שברח היס אף הוא ברח, וטעם הדברים למה נבקעו כל המימות כדי שיתפרסם הנס בעולם, ולא יחשבו כמו שחשבו קצת כי בשביל שהוליד ה' את היס ברוח קדים עזה נבקע היס, וע"י ברמב"ן, ולכן א"ש היטב דברי השוחר טוב שהבאתי ע"ש וע"ע במכילתא, עכ"ל.

בשוחר טוב (שם) "הירדן יסוב לאחור". מה טיבו, ומה איכפת ליה, וכי בירדן היו, אלא מכאן אתה למד אם ברחא ראש האומנות ברחא כל האומנות, כיון שראה הירדן את היס בורח ברח אף הוא, ע"כ.

וכמו דאיתא בברכות (נג ב) תניא אמרו להם בית הלל לבית שמאי לדבריהם מי שאכל בראש הבירה ושכח וירד ולא ברך, יחזור לראש הבירה ויברך, אמרו להן בית שמאי לבית הלל לדבריהם מי ששכח ארנקי בראש הבירה לא יעלה ויטלנה, לכבוד עצמו הוא עולה לכבוד שמים לא כל שכן. הנהו תרי תלמידי חד עביד בשוגג כבית שמאי ואשכח ארנקא דדהבא, וחד עביד במזיד כבית הלל ואכליה אריא, ע"כ.

ובח"א מהרש"א (שם) חד עביד כבייש ואשכח ארנקא כו', לקיים דברי ב"ש מי ששכח ארנקא בראש כו', וע"ד "ותגור אומר ויקם לך" וגו' (איוב כב כח) וק"ל, עכ"ל.

וע"י עוד שבת (טעם ב) ותו דרבי חנינא לא סגי דלא מליך וכו', וכתוב בהו בצדיקים "ותגור אומר ויקם לך" וגו' (איוב כב כח). ע"כ. ובגיטין (סא א) רב כהנא הוה קאזיל להוצל, חזייה לההוא גברא וכו' קרי עליה "וצדיק יסוד עולם" (משלי יכה) ע"כ. וקאי על עמלי התורה.

ולמהתבאר דתנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' עם כל מעשה בראשית. מיושב ג"כ בזה מה שנתקשה שאין זה מקום התנאי. והוא משום דמה שאמר ששב 'לתנאו' הכוונה ששב לשמור התנאי שהתנה הקב"ה עם כל מעשה בראשית. גם מובן אמרם במדרש אמר ר' יוחנן תנאין התנה הקב"ה וכו' בלשון רבים, משום דקאי על התנאי הכללי.

יפה תואר (על המדרש שם) בד"ה אינו אומר ויקרע היס כו', הובא כאן לפרש מה שכתב שם "הירדן יסוב לאחור", וכדאיתא בשוחר טוב (תהלים קיד) כיון שראה הירדן שברח היס אף הוא ברח, וטעם הדברים למה נבקעו כל המימות כדי שיתפרסם הנס בעולם, ולא יחשבו כמו שחשבו קצת כי בשביל שהוליד ה' את היס ברוח קדים עזה נבקע היס, וע"י ברמב"ן, ולכן א"ש היטב דברי השוחר טוב שהבאתי ע"ש וע"ע במכילתא, עכ"ל.

בשוחר טוב (שם) "הירדן יסוב לאחור". מה טיבו, ומה איכפת ליה, וכי בירדן היו, אלא מכאן אתה למד אם ברחא ראש האומנות ברחא כל האומנות, כיון שראה הירדן את היס בורח ברח אף הוא, ע"כ.

וכמו דאיתא בברכות (נג ב) תניא אמרו להם בית הלל לבית שמאי לדבריהם מי שאכל בראש הבירה ושכח וירד ולא ברך, יחזור לראש הבירה ויברך, אמרו להן בית שמאי לבית הלל לדבריהם מי ששכח ארנקי בראש הבירה לא יעלה ויטלנה, לכבוד עצמו הוא עולה לכבוד שמים לא כל שכן. הנהו תרי תלמידי חד עביד בשוגג כבית שמאי ואשכח ארנקא דדהבא, וחד עביד במזיד כבית הלל ואכליה אריא, ע"כ.

ובח"א מהרש"א (שם) חד עביד כבייש ואשכח ארנקא כו', לקיים דברי ב"ש מי ששכח ארנקא בראש כו', וע"ד "ותגור אומר ויקם לך" וגו' (איוב כב כח) וק"ל, עכ"ל.

וע"י עוד שבת (טעם ב) ותו דרבי חנינא לא סגי דלא מליך וכו', וכתוב בהו בצדיקים "ותגור אומר ויקם לך" וגו' (איוב כב כח). ע"כ. ובגיטין (סא א) רב כהנא הוה קאזיל להוצל, חזייה לההוא גברא וכו' קרי עליה "וצדיק יסוד עולם" (משלי יכה) ע"כ. וקאי על עמלי התורה.

ולמהתבאר דתנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' עם כל מעשה בראשית. מיושב ג"כ בזה מה שנתקשה שאין זה מקום התנאי. והוא משום דמה שאמר ששב 'לתנאו' הכוונה ששב לשמור התנאי שהתנה הקב"ה עם כל מעשה בראשית. גם מובן אמרם במדרש אמר ר' יוחנן תנאין התנה הקב"ה וכו' בלשון רבים, משום דקאי על התנאי הכללי.

יפה תואר (על המדרש שם) בד"ה אינו אומר ויקרע היס כו', הובא כאן לפרש מה שכתב שם "הירדן יסוב לאחור", וכדאיתא בשוחר טוב (תהלים קיד) כיון שראה הירדן שברח היס אף הוא ברח, וטעם הדברים למה נבקעו כל המימות כדי שיתפרסם הנס בעולם, ולא יחשבו כמו שחשבו קצת כי בשביל שהוליד ה' את היס ברוח קדים עזה נבקע היס, וע"י ברמב"ן, ולכן א"ש היטב דברי השוחר טוב שהבאתי ע"ש וע"ע במכילתא, עכ"ל.

בשוחר טוב (שם) "הירדן יסוב לאחור". מה טיבו, ומה איכפת ליה, וכי בירדן היו, אלא מכאן אתה למד אם ברחא ראש האומנות ברחא כל האומנות, כיון שראה הירדן את היס בורח ברח אף הוא, ע"כ.

שם באור החיים בד"ה לאיתנו וכו', וצריך לדעת אופן התנאי אם היה ליוצאי מצרים אם כן למה נרעש בפעם הזאת כמאמרם ז"ל (מדרש רבה בשלח כא ו) שהתריס כנגד משה ואמר לו אין אני נקרע מפניך שאני נבראתי ביום ג' ואתה נבראת ביום ששי וכו' עד שנטה ה' ימינו לימין משה דכתיב "מוליד לימין משה" (ישעיה סג יב). ועוד רואני כי ליחידי סגולה היה נקרע בעל כרחו, כמעשה הובא בחולין (ו ב) ברבי פינחס בן יאיר וכו', מה כוחו של ר"פ בן יאיר עליו השלום להתגבר על מעשה בראשית וכו', עכ"ל.

בפי' יפה תואר (על המדרש שם) בד"ה לא קבל עליו, ואע"ג שתנאי היה מ"מ לא קבל מטעם שישראל לא היו ראויים לזה, עכ"ל.

יפה תואר (על המדרש שם) בד"ה לא קבל עליו, ואע"ג שתנאי היה מ"מ לא קבל מטעם שישראל לא היו ראויים לזה, עכ"ל.

יפה תואר (על המדרש שם) בד"ה לא קבל עליו, ואע"ג שתנאי היה מ"מ לא קבל מטעם שישראל לא היו ראויים לזה, עכ"ל.

יפה תואר (על המדרש שם) בד"ה לא קבל עליו, ואע"ג שתנאי היה מ"מ לא קבל מטעם שישראל לא היו ראויים לזה, עכ"ל.

¹ לה' משה אלמושינינו (נוולד בשנת רע"ח).